

intendant. Validum autem erit matrimonium, si haec conditio se habeat concomitanter, et ideo non sit motivum, cur contrahatur matrimonium, et alioquin adsit voluntas aliqua generalis valide contrahendi (7).

peccat eorum alteruter, qui extraneae personae commisceatur? Rursus si obligatio non exigendi aut reddendi copulam excludit ius in alterius corpus quomodo validum erit matrimonium, quando contrahant duo simplici voto castitatis adstricti? Concludamus: pacisei quidem non potest contrahens de iis, quae ex naturae ordine abesse a contractu nequeunt, et ex vi contractus sunt inalienabilia, cuiusmodi est ius in corpus alterius; at in quibus usus est quidem licitus, sed non imperatus aut inalienabilis, falsum est, contrahentes non posse abdicationem pacisei.

(7) Contigit sane hoc loco Auctori illud Horatii: *Brevis esse laboro, obscurus fio*. Distinguatur itaque inter expressam conditionem contractui appositam, et solam intentionem internam.

Quando intentio seu conditio contraria substantiae matrimonii expresse apponitur seu in pactum deducitur, certum est ex *C. fn. de Condit. appos.* matrimonium in utroque foro esse invalidum; idque pluries, ut infra apparebit, Sedes Apostolica declaravit. Neque tunc opus illud est quod addit A., nempe *ut sponsi intendant se non aliter obligare*. Ut enim advertit Lugo (*De Sacram.* disp. 8. n. 128.), *non potest validum esse matrimonium, nisi quis exterius verbis aut aliis signis exprimat sufficienter internum consensum. Atqui in praedicto casu* (scil. expressae conditionis, contrariae essentialibus matrimonii bonis) *nullo modo videtur exterius exprimi consensus...*, quando potius significatur oppositum. Ergo non potest haberi matrimonium validum. Excipe tamen ex communi sententia, si ea conditio ab uno tantum sponso adiciatur, altero contradicente, quia si prior non obstante alterius contradictione ad contractum processit, in matrimonii favorem

praesumitur ab ea conditione recessisse. Immo sunt, qui idem dicendum putant, quando ad appositam eiusmodi conditionem alter silet. Nam et in hoc casu in matrimonii favorem tacens praesumitur contradicere. — Schmalzgrueber, lib. 4. tit. 5. n. 116.

Si vero agatur de prava intentione mere interna, duplici modo intelligi haec potest: vel enim contrahens ita comparatus est animo, ut aliquam ex iis obligationibus, quae ad substantiam matrimonii pertinent, nequaquam suscipere velit; vel utique habet animum vere matrimonium contrahendi, et ideo obligationes omnes matrimonii proprias suscipiendi, licet iis implendis, impudicam v. gr. cum alia femina amicitiam abrumpendo, non sit paratus.

Si posteriori hoc sensu accipiatur, ex omnium sententia matrimonium validum est, idque pro utroque foro. Quamquam facile quis advertet, obligationem, quae respicit *bonum sacramenti*, idest matrimonii insolubilitatem, vix aut ne vix quidem capacem esse praedictae distinctionis, adeo ut possit ipsa suscipi simul cum animo eam non servandi; nisi forte putemus huc pertinere casum illius, qui intentionem habeat uxorem post aliquod tempus relinquendi, et aliam, conscius certusque manentis prioris vinculi, clam alibi ducendi.

Si autem priori sensu res intelligatur, tunc etiamsi prava intentio in pactum non deducatur, *per se* tamen contractum quoad conscientiae forum invalidat. Et ratio patet, quia contractus matrimonii ex essentia sua consensum in illas obligationes exigit. Quisquis ergo intentionem habet excludentem aliquam ex iis obligationibus, eo ipso excludit matrimonii essentiam, ac proinde nullum est matrimonium. Vid. Sanchez (*De Matrim.* lib. 2. disp. 29. n. 12.)

Resp. 2° Si vero conditio turpis non repugnet substantiae matrimonii, dico: 1° Censetur validum *in foro externo*, quia in eo conditio pro non adiecta habetur; 2° *Controvertitur quoad forum internum*, sicut in cae-

qui post S. Thomam hanc doctrinam, ob omnibus dein receptam, dilucide exponit.

Dixi, *per se*; nam locum hic habet et alia distinctio, quam subobscurae etiam A. innuit, *concomitanterne*, an *antecedenter* ista intentio se ad contractum habeat. Quae quidem distinctio propter consecraria gravissimi momenti quoad praxim diligenter consideranda est. Et sane cum ad essentiam matrimonii pertineat v. gr. indissolubilitas vinculi, quid dicendum de iis erit, qui contrahunt cum animo instituendi divortium non solum quoad torum, sed etiam quoad vinculum, aut dandi uxori libellum repudii, prouti Iudaei solent iuxta legem Mosaicam? Huiusmodi profecto casus adeo non est chimaericus, ut frequentissima sit huius quaestionis occasio, propterea quod et inter schismaticos Graecos vigeat opinio solubilitatis matrimonii propter adulterium, et eadem invaluerit consuetudo inter plures haereticos protestantes, et tandem eadem facultas coniugibus fiat multis in locis ab iure civili, ut nihil modo addamus de infidelibus sive Iudaeis, sive Mahumedanis, sive idololatris. Quocirca nil mirum esse debet, si qui matrimonium in hisce adiunctis contrahunt, animum simul habeant matrimonium ob dictas causas et circumstantias solvendi.

Quaestionis porro resolutionem iuxta duplicem distinctionis casum ex communi doctrina sic proponit Card. De Lugo (*De Sacram.* disp. 8. n. 131. 132.): *Si coniuges sciant, in republica sua licere repudium, nec tamen tempore contractus addiderint limitationem istam se non aliter obligandi, quam sub eo respectu; tunc si ea scientia, quam habebant de usu repudii, se habuit antecedenter, hoc est, si ideo contraxerunt, quia sciebant licere repudium, et aliter non contraherent; iam vi-*

dentur se simpliciter noluisse obligare ad perpetuitatem. Atque adeo in nullitatem matrimonii declinandum est iudicium... Si vero contrahentes ignorabant omnino, an vinculum foret perpetuum, vel si credebant etiam esse dissolubile, sed non limitarunt suam intentionem tempore contractus ad eam existimationem, verum habuerunt voluntatem generalem contrahendi matrimonium validum, ita ut illa ignorantia vel existimatio se habeat concomitanter, cum etiam sine illa aequae contraherent; tunc matrimonium videtur validum et observandum. Et digna plane sunt, quae legantur ea, quae idem Auctor fuse disserit (l. c. a n. 120. ad 130.), ut explicet, quomodo duplex possit concurrere contraria voluntas, et quaenam utpote efficacior praevalere dicenda sit; ubi etiam explicat, quid sit voluntas illa prae altera generalior (quam et A. innuit), quae propterea efficacior sit. Quorum gemina habes etiam penes Schmalzgr. (lib. 4. tit. 1. n. 302.-304.) ubi quaerit, an validum dicendum sit matrimonium baptizati, qui illud celebrare velit in ratione contractus, non vero in ratione sacramenti, atque adeo contrahat cum intentione sacramentum excludente, et multo etiam fusius (lib. 4. tit. 19. n. 164.-176.), ubi de ipso Lugonis casu inquirat.

Haec autem, ut praemissum est, valent pro foro conscientiae; nam in foro externo semper praesumitur, affuisse generaliore illam voluntatem contrahendi legitimum matrimonium, atque adeo errorem quemlibet substantiae matrimonii adversum mere se *concomitanter* habuisse, quousque scilicet oppositum non probetur. Generalem hanc doctrinam, cui ista fori externi praxis innitur, sic ex

teris contractibus. Ordinarie tamen non censetur conditio *sine qua non*, sed merum propositum aut promissio a contractu matrimoniali *independens*, ac proinde consensus non iudicatur tali conditione suspensus,

DD. consensu refert (*De Synod.* lib. 13. cap. 22. n. 7.) Benedictus XIV.: *Si expressa illa conditio de matrimonio ob adulterium dissolvendo apposita minime fuerit, quantumvis contrahentes in eo fuerint errore, ut matrimonii vinculum per adulterium dissolvi posset, nihilominus locus est praesumptioni ut dum matrimonium, prout a Christo institutum fuit, inire voluerunt, illud omnino perpetuum, ac interveniente etiam adulterio, insolubile contrahere voluerint, praevalente nimirum generali, quam diximus, voluntate de matrimonio iuxta Christi institutum ineundo, eaque privatum illum errorem quodammodo absorbente: quo fit, ut matrimonium ita contractum, validum firmumque maneat. At ubi contrahentes in ipso matrimonii contractu expressam apposuerunt conditionem de dissolvendo quoad vinculum matrimonio in casu adulterii, iam feri nequit, ut error particularis absorptus maneat a generali voluntate contrahendi matrimonium, prout a Christo Domino institutum fuit; sed potius voluntas generalis huiusmodi extinguitur ac suffocatur ab errore particulari, qui manifeste praevalet ac dominatur; atque hinc oritur nullitas matrimonii, in quo contrahendo apposita fuit conditio ipsius substantiae contraria. Quam doctrinam mox allatis SS. Congregationum Declarationibus in utrumque sensum confirmat.*

Nec minus clare eam propositam reperimus in Litteris, quas Pius VI. 11. Iul. 1789. ad Archiepisc. Pragensem dedit: *Si conditio legalis (inquit) vinculi conjugalis allatis de causis solvendi, per pactum expressum matrimonio apponatur, nullum et irritum ab initio*

dicendum erit matrimonium, nec inde oriri potuisse conjugale vinculum, sed illicitam prorsus coniunctionem pactam esse, quam utraque pars, maxime catholica, Christi lege deserere omnino tenetur. Si vero nulla fuit apposita expressa eiusmodi conditio repugnans substantiae matrimonii, licet contrahentes generatim intendant contrahere iuxta placita sectae aut legis concedentis dissolutionem vinculi conjugalis, nihilominus matrimonium valide contractum censendum erit, ideoque ortum perpetuum vinculum conjugale, quod nulla civili lege, nulla Consistoriorum acatholicorum auctoritate dissolvi queat: adeoque nec partibus, minus vero catholicae, facultatem concedi posse convolandi ad alias nuptias.

Rationem autem resolutionis, non secus ac Benedictus XIV., sic reddit Pius VI.: *Nec deest intima ratio, cur intentio contrahendi iuxta placita sectae adstruentis aut legis permittentis dissolutionem matrimonii, non officiat eius valori, modo non deducatur in pactum. Etenim hoc ipso quod acatholici, vano errore decepti existimant, solutionem matrimonii iis de causis minime repugnare legi Christi, hinc fit, ut in eorum mente propter falsam illam existimationem intentio contrahendi iuxta eiusmodi leges aut sectae placita, minime excludat primariam intentionem contrahendi iuxta divinam legem per Christum confirmatam. Permanet proinde haec voluntas in actu contrahendi, ex eaque fluit ac determinatur ratio consensus, qui actu praestatur. Porro consensus praestitus iuxta legem Christi aptus est ac sufficiens ad matrimonii valorem, nisi*

nisi de hac omnino constet, ut dictum est in responsione prima. — S. Lig. n. 891. (8).

aliud obstat canonicum impedimentum.

Haec tamen (ut habet in textu sup. alato Benedictus XIV.) revocanda semper sunt ad *praesumptionem*, qua praxis regitur externi fori. Neque enim definire per haec voluit Pontifex, verum consensum, etiam cum conditio illa in pactum non deducitur, deesse, non posse; sicut nimirum non excluditur casus *ficti consensus*, dum generatim statuitur insolubilitas coniugii inter catholicos contracti. Quoad *forum ergo conscientiae*, semper inspiciendum superest, num *antecedenter* se prava illa intentio ad contractum habeat, an solum *concomitanter*. Nam si contrahentes ita matrimonium ineant, ut soli errori de coniugii solubilitate intentionem suam obligent, et prorsus nolint contrahere, quam sub solubilitatis conditione, matrimonium nullum est, licet conditio in pactum non deducatur, quia scilicet nolunt aliter, nisi dissolubiliter, contrahere; quam doctrinam communem esse Thh. et Canonistis, ostendit Schmalzgrueber (lib. 4. tit. 19. n. 70.). Imo si ex utriusque coniugis confessione constaret, eos non habuisse animum aliter contrahendi, id sufficeret, ut matrimonium possit declarari nullum etiam *in foro externo*, nisi tamen esset collusionis praesumptio. Et si hic animus etiam in uno tantum coniugum fuerit, id ipsi sufficit *in foro externo*; imo id sufficit et alteri parti, si eiusmodi rationes concurrant, quae prudenter suadeant, illum non mentiri. Vid. Sanchez (lib. 2. disp. 45. n. 4-12., et lib. 5. disp. 12. n. 5.), et Lugo (*De Sacram.* disp. 8. n. 130.).

In dubio autem, an aliquis habuerit illam voluntatem generalem et efficacem faciendi matrimonium omnino validum, iudicandum est in favorem contractus, ut valeat. Ratio, quia unus-

*quisque praesumitur velle exercere contractum validum, nisi oppositum probetur, iuxta communem doctrinam Iuristarum, quod a fortiori habebit locum in casu matrimonii, quae est magis favorabilis. Ita Lugo (*De Sacram.* disp. 8. n. 136.).*

(8) *Conditio turpis*, de qua nunc A., sicut et *impossibilis*, reipsa tunc solum habetur pro *non adiecta*, quando dubium sit, an contrahentes illam serio, an ioco adiecerint. Cum enim in dubio iuxta Iuris normam iudicandum sit pro valore matrimonii, merito in hoc quoque dubio Ecclesia in favorem matrimonii praesumit, eam conditionem haud serio fuisse adiectam; *merito*, inquam; ne scilicet forte illi separentur, qui legitime sunt coniuncti, aliisque per illegitima matrimonia coniungantur. Quae tamen *praesumptio* cum sit tantum *iuris*, et non etiam *de iure*, idcirco adductis in contrarium rationibus elidi potest. — Schmalzgrueber l. 4. tit. 5. n. 64.

Non habetur autem pro *non adiecta*, 1° Si contrahentes illam habeant pro *honestate*; 2° Si aliunde constet, eam conditionem a contrahentibus serio fuisse adiectam, atque adeo consensum nisi sub illius eventu praestitum non fuisse: praesumptio enim tunc cedit veritati, atque adeo non adveniente conditione, nullum erit matrimonium ob defectum consensus, quem sane Ecclesia supplere non potest; 3° Si ambo contrahentes, vel saltem alteruter ignoraverit Constitutionem, quae hasce condiciones habet pro non adiectis: neque enim dici tunc potest, illos utpote scientes hanc conditionem ab Ecclesia reici, idcirco contrahere *absolute*, quod velint sacramenta iuxta Ecclesiae intentionem recipere; hoc quippe tunc solum valet, quando contrahentes norunt et conditionem esse turpem, et hanc ab Ecclesia non admitti.

565. — QUAER. 6° *Quid agendum, si quis dicat se fecte consensisse?*

Resp. 1° Quoad *forum externum* fides ei non adhibetur, nisi ex circumstantiis pateat, illum aut dolo fuisse deceptum aut gravi metu inductum ad contrahendum: supponi enim nequit eum, qui libere matrimonium iniit, fecte consensisse.

Resp. 2° Quoad *forum internum* qui asserit se *fecte* consensisse obligandus est 1° ad abstinendum a debito petendo et reddendo, donec vere consenserit; 2° ordinarie etiam ad consensum verum ponendum, ut sic iniuriam comparti illatam reparat. Dico *ordinarie*, quia si compars separationi consentiat, vel ipse ad contrahendum coactus fuerit, consensum supplere non tenetur (9). — *Decretal.* lib. 4. titul. *de conditionibus* cap. ult.

Caeterum coniux, qui verum assensum posuit, non obligatur credere alteri asserenti se fecte consensisse, nisi id iuramento firmaret; ideoque licite debitum peteret, donec defectus consensus evidenter probaretur. — *S. Congr. Concilii* 24. Febr. 1720.

Quatenus vero addit A., *quoad forum conscientiae controverti* (nempe an matrimonium, impleta turpi conditione, validum haberi debeat) *sicut in caeteris contractibus* (de materia nimirum turpi), videantur, quae diximus ad n. 760. vol. I., ubi ostendimus, opinionem negantem horum contractuum validitatem unico falsarum allegationum fucio muniti.

(9) Deceptor non tenetur deceptam ducere etiam in seqq. casibus: 1° Si deceptor matrimonium cum alia iam iniverit; etsi enim iudici probare non possit fictionem quoad aliud matrimonium, et ideo iudex ad cohabitandum cum putata coniuge compellat etiam intentata excommunicatione, potius hanc censuram, quae animam non ligaret, pati, quam primae sponsae misceri carnaliter, debet, ut constat ex *C. Inquisitioni tuae* 44. *De Sent. Excom.* — 2° Si fraus ex altera quoque parte intercesserit, v. gr. si falso se iactarit virginem: deceptio enim tunc deceptione compensatur. Abs re tamen huc La Croix (lib. 6. p. 3. n. 258.), et post eum S. Alphonsus (lib. 6. n. 887.) revocat S. Conc. declarationem. Vid. *Thes. Resol. C. Conc.* tom. 3. pag. 161-165. — 3° Si nullum

parti deceptae damnum obvenit; vel si decepta, cognita deceptione, aliam compensationem admittat; vel etiam si damnum illatum alio modo compensari queat. — 4° Si contrahens manifesta dedit indicia ficti consensus; tunc enim pars altera deceptionem sibi potius, quam alteri tribuere debet. Huc revocant DD., si deceptor sit conditionis ac status longe altioris; ex hoc enim deceptionis indicium alteri elucere potest, licet aegre id admittatur, ubi coram parcho contractus celebretur. — Sed et ingens disparitas aliam ob causam deceptum excusare potest, ob infelicem nempe exitum, scandala, aliaque incommoda, quae ex tali coniugio merito timeantur.

Caeterum obligatio ineundi vero consensu matrimonium gravissimam se facile prodit, non modo quia secus graviter peccatur contra reverentiam Sacramento debitam, sed quia per iniuriam gravissimum alteri parti damnum infertur. Quippe cum in foro externo difficillime probari fictio queat, deceptae parti non permittuntur aliae nuptiae, ideoque hoc unum illi superest, ut aut Religionem ingrediatur, aut in saeculo maneat inupta.

566. — QUAER. 7° *An requiratur consensus parentum ad validitatem, vel liceitatem contractus matrimonialis?*

Resp. 1° Quoad *validitatem neg.* prorsus; quia consensus parentum nec iure naturali, nec positivo requiritur. Ac 1° Non *iure naturali*; quia contrahentes habent potestatem in proprium corpus, nec parentes habent potestatem in corpus filiorum suorum in ordine ad matrimonium; secus enim matrimonia eorum irritare possent, sive iuste, sive iniuste, quod omnino repugnat, et sensui communi hominum adversatur. 2° Nec *iure positivo*; nam *Trid.* sess. 24. c. 1., anathemate percussit eos, qui *falso affirmant matrimonia a filiis familias sine consensu parentum contracta irrita esse, et parentes ea rata vel irrita facere posse.* Quod si lex civilis consensum parentum requirit ad valorem matrimonii, eius vis non extenditur nisi ad effectus mere civiles. — *Ita communiter omnes Theologi catholici.*

Resp. 2° Quoad *liceitatem affirm. generatim loquendo.* Constat 1° ex *iure naturali*, quia filii debent parentibus honorem, reverentiam et obsequium, praesertim in iis, quae ad totam familiam spectant, cuiusmodi est matrimonium, ex quo saepissime pendent honor et pax familiarum, etc.; 2° ex *Concilio Tridentino* (ibid.), ubi dicitur: *Sancta Dei Ecclesia illa (matrimonia sine consensu parentum inita) semper detestata est atque prohibuit* (10).

567. — QUAER. 8° *An filii aliquando, invitis parentibus, matrimonium contrahere possint?*

Resp. Affirm., si parentes iniuste consensum recusent. Verum cum hac in re facile filiifamilias sibi fucum faciant, antequam nuptias celebrent, consulere debent viros prudentes et praesertim Confessarios, ne in re tam gravi tantisque plena periculis imprudenter agant proprio iudicio confidentes.

568. — QUAER. 9° *Quid agendum Confessario vel Parocho, quando filiifamilias, invitis parentibus, matrimonium inire volunt?*

Resp. 1° Quoad *Confessarium*, generatim loquendo partes parentum pro virili tueri debet; ipsis enim generatim praesumptio favere censetur. Attamen si filii gravi ratione ducti, legalibus servatis conditionibus, in matrimonio ineundo persistent, inquietandi non videntur. — *Ita communiter cum Gousset.*

Resp. 2° Quoad *Parochum* matrimonio assistere non debet nisi adimpletis conditionibus iure civili praescriptis; quia Ecclesiae non adversantur. — Gousset n. 839.

(10) Haec verba *Trid. Synodi* ad claudendum referuntur, in quibus nunquam deest ratio, cur prohibeantur.

ARTICULUS II.

DE PROPRIETATIBUS MATRIMONII, SCILICET DE EIUS UNITATE ET FIRMITATE

§. I. De unitate matrimonii.

569. — Unitas matrimonii in eo sita est, quod matrimonium sit coniunctio unius viri cum una femina.

1° Certum est, *polyandriam* pugnare cum lege naturali, quia praecipuis matrimonii finibus adversatur, nempe generationi prolis et bonae eius educationi. — *Ita omnes.*

2° Certum est, *polygamiam simultaneam* esse in omni casu prohibitam, saltem de iure positivo divino novae legis, ut constat ex *Luc.* 16. 18.: *Omnis, qui dimittit uxorem suam, et aliam ducit, moechatur.* Constat pariter ex *Trid.* sess. 24. Can. 2.

3° Certum est, secundas nuptias et posteriores esse licitas tam viro quam mulieri etiam sub lege Evangelica. Constat ex auctoritate et praxi Ecclesiae, necnon ex Scriptura sacra, 1. *Cor.* 7. 39.: *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius vivit; quod si dormierit vir eius, liberata est: cui vult nubat; tantum in Domino.*

§. II. De firmitate matrimonii.

Duplex distinguitur matrimonii firmitas: alia enim vinculum, alia eorum respicit.

PUNCTUM I. — De firmitate matrimonii, quatenus spectat vinculum.

570. — Matrimonium est indissolubile, idest matrimonio semel contracto, divortium quoad vinculum fieri nequit, saltem de lege positiva divina. De fide est. Probatum 1° ex verbis Christi, *Matth.* 19. 6.: *Itaque iam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.* 2° Ex verbis divi Pauli 1. *Corinth.* 7. 10. et 11.: *Iis autem qui matrimonio iuncti sunt, praecipio, non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere; quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.* 3° Ex *Trid.* sess. 24. Can. 7.

571. — Triplex tamen casus est excipiendus: nam

1° Dissolvi potest matrimonium *ratum et non consummatum* (1)

(1) Superius (not. ad n. 557.) diximus, non posse dici consummatum matrimonium, nisi actus sit per se idoneus ad effectum generationis. Imo S. Alphonsus (lib. 6. n. 1036.) post S. Thomam (in 4. dist. 41.

q. 1. art. 1. q. 4. ad 2.) insuper requirit actum ex utraque parte perfectum: quae doctrina ad gravium quaestionum solutionem conferre potest.

Duo praeterea adverte. Primum est, hoc

Christianorum, gravi de causa, *per dispensationem* Papae (2), ex potestate divinitus ipsi concessa. Patet ex eo quod SS. Pontifices iam multoties hac potestate usi sint, uti S. Gregorius VII., Paulus III., etc.

valere non solum quoad primum, quod quisque contrahat, matrimonium, sed etiam quoad secundum, tertium, etc. Hinc si nubant personae viduae, prolem quoque ex praecedenti matrimonio sortitae, etiam cum istis lex valet; et ideo si alteruter in religione profiteatur, antequam praesens matrimonium consummetur, vinculum dissolvitur. Alterum est, uxorem, quae intra duos menses, dum de capessenda Religione deliberat, per vim a sponso cognita fuerit, ex communiore et probabiliore Thh. et Canonist. sententia posse nihilominus religionem ingredi etiam invito sponso, qui ideo sibi imputare debet, quod, professione in casu vinculum non dissolvente, absque spe coniugii usque ad sponsae obitum manere debeat. Excipiunt DD., si uxor prolem concepisset, quae sine matre educari facile non posset (Vid. Sanch. lib. 2. disp. 22. n. 7., et Pirhing. lib. 3. tit. 32. n. 56.).

(2) De S. Pontificis potestate in dispensando super matrimonio rato et non consummato, nulla est in foro et in praxi disputatio, et sola controversia reduci consuevit ad causam, an adsit videlicet causa sufficiens pro tali dispensatione concedenda. Ita Ben. XIV. (quaest. can. 24.). Vid. etiam eiusdem quaest. Can. 108. et 479., in qua dicit, notorie hanc doctrinam esse communem inter Theologos et Canonistas. Quare quod ait S. Alphonsus (lib. 6. n. 959.), adesse de hac quaestione *duplicem sententiam, probabilem*, inter opiniones obsoletas habendum est. Exempla autem harum dispensationum plura habes apud Schmalzgr. (lib. 4. tit. 19. n. 46.), et Pignatelli (tom. 1. consult. 148. n. 5.); posteriora vero usque ad Pium VII. Gregorium XVI. et Pium IX. apud Perrone (*De Matrimonio*, tom. 3. pag. 509-510. edit. Rom.).

Extendenda autem haec facultas est ad matrimonia consummata in infidelitate, si coniuges post baptismum, quo coniugium fit *ratum*, rursus illud nondum consummaverint. Et id quidem luculentissime confirmatur ex Litteris Gregorii XIII. 25. Ian. 1585., quas habes apud Clericum (*De Matrim.* decis. XI. n. 28.); in quibus primo quidem hanc facultatem sic adstruit: *Idcirco attendentes, huiusmodi connubia inter infideles contracta, vera quidem, non tamen adeo rata censeari, ut necessitate suadente dissolvi non possint*, etc. Concludit exinde, vi dispensationis valida esse matrimonia, quae coniuges ad fidem conversi cum aliis contraxerint, licet prior quoque coniux tunc iam conversus ad fidem existeret. *Quae quidem matrimonia, etiamsi postea innotuerit, coniuges priores infideles suam voluntatem iuste impeditos declarare non potuisse, et ad fidem etiam tempore transacti secundi matrimonii conversos fuisse, nihilominus rescindi nunquam debere, sed valida et firma esse.* Neque solum Gregorius XIII. sed et Urbanus VIII. in Litteris datis 20. Octobris 1624., et rursus 17. Septembris 1627. id ipsum declaravit, nimirum *Sedem Apostolicam ex gravi causa posse aliquando matrimonia infidelium dissolvere*, ut testatur Card. Lugo in libello supplici, quem eidem Urbano VIII. obtulit, eumque habes apud Cardenas (*Cris. Theolog.* part. 4. diss. 2. n. 552.). Quod vero Pontius (lib. 7. cap. 48. n. 22. et lib. 9. cap. 2. n. 17.), et post eum Lambertinius (*De Synod.* lib. 13. cap. 21. n. 4-6.) Gregorii litteras ad eam dispensationem ab interpellando coniuge detorquere conentur, tantum non ad ineptias, utpote plane verbis Gregorii repugnans, amandandum videtur.